

K. NOREL

Den tijd uitkopen

Het leven van Leendert Visser is tot hertoe net zoo kalm verlopen als dat van het kleine stadje, waarin hij woont, en als van het kleine riviertje dat er dwars doorheen stroomt. Dat riviertje rust hier in de vlakke uit van de sprongen, die het ginds bij de heuvels heeft gemaakt; het stadje dommelt van den zomer naar den winter en van den winter naar den zomer, met een licht vleugje van leven op de wekelijksche marktdag. En van Leendert Visser kun je ook zeggen, dat hij van den winter naar den zomer en van den zomer naar den winter dommelt. Maar de vleugjes in zijn vlak bestaan komen niet zoo regelmatig als de marktdagen. Leendert Visser vindt het leven nogl zoo kwaad niet. Zonder schokken en zonder zorgen door de jaren te gaan, hij meent dat een menschen niet meer te begeeren heeft. En het is bij hem alles gladjes gegaan. Van school kwam hij op de drukkerij. Het eerste jaar boodschappen doen, vloer aanvegen, emmers met cokes naar de kachels sleepen, bakken met asch naar het vuilnisvat dragen en oud-papier in de pakpers stoppen, dat was zijn werk. Het tweede jaar was daar een andere jongen voor. Toen stond hij aan de bok en onderwees de bejaarde chef hem in de geheimen van de letterkast. En van lieverlee raakte hij thuis op de zetterij. Hij liep wel eens een standje op als hij een vormpje in pastij had laten vallen, of als hij bij het distribueeren van letters een kast in het honderd had gegooid, maar door die pokken en mazelen kwam hij ook heen. Hij leerde een degelpers bedienen, en zoo langzamerhand begon hij een dragelijk gezelschap te worden. Een uitvlieger begeerde hij niet te worden. Wat had je er aan om chef te wezen, zooals Tenkens, altijd stootblok tusschen den patroon en de gezellen; altijd besognes en drukte aan je hoofd. Je moest op jezelf en op alle gezellen letten en de chef kreeg de kous op den kop voor hetgeen anderen verbroddeld hadden. Henk, de jongen, die een jaar na hem op de drukkerij gekomen was, was zoo'n Streber.

Die liep maanden lang de avondschoon af om teekenen te leer en; die zat thuis smoutjes te ontwerpen. Die ging later taalles nemen en haalde zelf de fouten uit de copy, die hij zetten moest. De jongen leek wel mal, dat hij zich zoo het vuur uit de sloffen liep. Als je trouw je werk doet, heelt de baas niks op je aan te merken, dan heb je het gemakkelijk en je komt er net zoo goed.

Sta niet naar de hooge dingen, maar voeg u tot de nederige, was een tekst, die Leendert graag in toepassing bracht, en hij stelde zich Van Dam en Kooiman voor oogen, twee oudere zettters, die zich ook niet druk hadden gemaakt met leeren en met alle mogelijke nieuwe snuffjes in het vak, en die toch een redelijk weekloon haalden, en heelemaal geen kopzorg hadden, zooals Tenkens bijvoorbeeld. Den typografencursus had hij toch al afgeloopen. Dat moest men tegenwoordig haast wel doen, om straks aan het contractloon te komen, en hij was door het examen gekomen, de derde keer dat hij opging, nadat hij tweemaal was gesjeesd. Dat geleer was nu achter den rug, en hij kon nu kalm zijn cigaretje rooken, zijn wandelingetje maken, en visschen als het daar de tijd voor was. Leendert kon haast precies zijn, levenspaadje uitstippelen. Tweede klasser was hij nu; over drie jaar zou hij volslagen gezelschap zijn en het volle loon hebben. En dan zou hij trouwen gaan met Trijn. Die verkeerung met Trijn was ook heel bedaard aangekomen. Andere jongens chansten 's avonds in de Hoogstraat en 's Zondags op de singels op meisjes. Daar deed Leendert niet aan. Trijn was een achternichtje van hem, die een dag in de week bij zijn moeder werkte. Zij scheen het wél aardig te vinden om een poosje te blijven plakken als Leendert van zijn werk thuis kwam, en wanneer hij opstond om zijn gewone avondkuiertje te doen, stond zij ook op. Leendert zou er wel niet op tegen hebben dat zij met hem opliep die kant uit. Nee, Leendert had daar niet op tegen, en zoo hadden ze

eenmaal en andermaal samen gewandeld. Leendert z'n moeder vond dat Trijn wel een geschikt meisje voor hem was. Dat vond Leendert ook. Op de drukkerij hadden de jongens gelachen om Leendert en z'n meisje: Opa wandelt met opee. Leendert had. ze laten lachen. Hij was aan geplaagd wel gewend, en hij kon er tegen. Trijn was een goed meisje. Dat ze wat ouderwetsch was hinderde niet, en dat ze niet knap was kwam er ook niet op aan. De bevalligheid is ijdelheid, zei de Spreukendichter. Omtrent die tijd kwam een schokje in Leendert's effen leven. Hij raakte zonder werk. Een heele poos was het al slap geweest in de drukkerij. Dagen achtereen had het heele personeel staan distribueeren en kasten schoonmaken. En op een Zaterdag had de patroon gezegd: Leendert, volgende week moet ik je gedaan geven, maar zoo gauw er weer werk is, laat ik je weer halen, als je intusschen tenminste niet wat anders gekregen hebt. Leendert's moeder was geschokken toen hij met die boodschap thuis kwam en Trijn ook. Werkloos! Ook Leendert zelf had het een lam geval gevonden. Maar toen de patroon hem vier weken later weer halen liet, omdat er weer werk gekomen was, bekeek hij de werkloosheid niet zoo tragisch meer, Het waren per slot geen kwaje weken geweest. Je hoefde niet zoo vroeg uit bed; je kon je gemak er van nemen. Hij was bijna alle dagen uit visschen geweest. Het gemis van het loon werd door de uitkeering van de bond een eind heen vergoed. Daarom vond Leendert het niet zoo verschrikkelijk, dat hij omtrent een jaar later weer gedaan werk kreeg, toen de slappe tijd was aangebroken. Ik ga een poosje met vacantie hoor! groette hij zijn kameraden. Deze keer duurde de vacantie echter twee maanden. En 't jaar daarop werd het vier maanden! Toen zijn Leendert's oogen open gegaan voor een groot en dreigend gevaar. Zes weken werkloos, twee maanden, vier maanden. Elk jaar werd de periode langer, en wat zou daar het eind van zijn?

Sinds die tijd begon Leendert de loop-en leerjongens, die successievelijk in de drukkerij verschenen, met andere oogen aan te zien. Tevoren mocht hij dat grut wel. Hij hielp ze wel eens als ze de eerste morgen op de zetterij beteuterd tegen zoo'n groote kast met allemaal vakjes vol looden staafjes aankeken. Hij leerde

ze dikwijls den slag van het opbinden van een stuk zetsel, en hield ze de hand boven het hoofd als de andere gezellen zoo'n groentje al te ongenadig plaagden. Maar nu was tot, hem doorgedrongen wat het voor hem beteekende wanneer zoo eens in het jaar of om het andere jaar een jonge blaag de drukkerij instapte. Dat hij er verleden jaar twee maanden uit moest was omdat de jongen, die het jaar daarvoor nog loopwerk deed, al aardig op de zetterij terecht kon. En dat hij er nu vier maanden uit geweest was, lag daaraan, dat die leerjongen nu al halfwas geworden was, en de vloeraanveger van verleden jaar thans aan de bok stond. Hoe zou dat gaan wanneer het ventje, dat nu boodschappen deed, volgend jaar aan de kast stond? Wouter, de leerling die verleden jaar naast Leendert had gestaan, en toen beste maatjes met hem was geweest, streek hem nu weer opzij: „Welke letter zou ik nemen voor die slagzin, Leen?” vroeg hij op de oude vertrouwelijke toon. „Red jezelf!” snauwde Leendert. De heele zetterij keek er van op. Zoo kenden ze Leen niet. „Heb je 't land, dat je vacantie er op zit?” vroeg er een. Leendert gromde maar wat. De jongens konden geen goed meer bij hem doen. En toen het daarop volgend jaar het ontslag al wéér vroeger kwam, raakte de maat vol. In het schaftlokaal stooft hij op tegen de jongens; „Jullie, jullie bent het, die een mensch het brood uit de mond stoot. Jullie bederven m'n leven. Jullie benne m'n ongeluk.” Even stonden de jongens perplex bij de uitval. Dan zei er een: „Stik, oue zuurpruim”, en daarop lachte het heele stel.

In de Meimaand van het jaar waarin Leendert het loon van een eerste klasser had gedacht te krijgen, en waarin Trijn en hij hadden gehoopt te kunnen trouwen, ging hij in plaats van naar de drukkerij de hei op in de werkverschaffing, en hij bleef daar de heele zomer tot diep in de herfst. Ten slotte kwam hij nog slechts een enkele keer als het extra druk was nu eens een week, dan eens een maand op de drukkerij terug. Permanent werkloos was hij geworden, uitgestooten door de jongeren. Een man, die maanden achtereen stempelde, dan weer een tijdlang aan de spade stond in een nutteloos graafwerk van de werkverschaffing, en ook nog wel eens in zijn oude werkplaats teruggeroepen werd. Maar dan stonden zijn

vingers niet naar het fijne op de zetterij. Handen, die gedurig de schopsteel omknellen, kunnen geen zespunts lettertjes in de zethaak vleien, en een man, die bij hooi en bij gras eens op de zetterij verschijnt, kent de kasten niet meer en loopt hulpeloos te zoeken om al gepensioneerd was, bij Leendert zitten in de groene wal van het riviertje, waar hij zijn hengel uitgelegd had. En toen luchtte Leendert zijn hart. Dat dit nu zoo moest. Dat je alleen als jongen een poos bij het vak kon wezen, maar datje er uit raakte, zoodra je op een leeftijd kwam, dat je een redelijk loon verdienen moest. Het was. een schande, dat de baas hem zoo behandelde. „De baas moet zijn zaak toch ook zoo zuinig mogelijk beheeren", wierp Tenkens er tusschen. „Ja, zoo moet dat in deze verrotte maatschappij", praatte Leendert zijn kennissen uit de werkverschaffing graag na. De oude trok eens aan zijn pijpje, keek naar de blauwe wolkjes, die naar boven kringelden, en vroeg: „Wat zeg je, Leendert?" „Hoor je wel de baas en de maatschappij benne m'n ongeluk, en — liet hij er in opkomende drift op volgen — die ellendige jongens!" „Hm!" Tenkens sloeg amper acht op Leendert. z'n boosheid. „Wat zeg je van Henk?" vroeg hij. Leendert verbaasde zich. „Henk?". „Ja, Henk, die is nog nooit werkloos geweest." „Die wordt voorgetrokken. Alweer zoo'n rotte stee. De een gaat op de keien; de ander komt op 't kussen." „Zoo", zei de chef. „Meen je dat?" „Natuurlijk!" De oude zag Leendert doordringend aan. „Leg die hengel maar neer." Dan ging Tenkens door: „Is dat een rotte stee, dat Henk zoo jong als hij is mijn plaats gekregen heeft? Weet jij niet waaraan hij dat dankt?" „Hij stond bij den baas in de pas!" „Juist! En waarom stond hij in de pas?" Een schouderophalen. „Dat weet je wel, Leendert. Je weet best, dat hij avond aan avond geblokt heeft, terwijl jij kringetjes spuwde, en wat hengelde. Je weet zelf ook heel goed, dat hij in het schaftuur altijd bij de machines zat, en dat hij, toen in de grieptijd alle drukkers ziek waren, de snelpers baas was, zonder dat hij er eerder op had gewerkt. Als jij te visschen ging, zat hij thuis te teekenen voor een omslag, dat hij de volgende dag zetten moest, en 's morgens flanste hij een smoutje in elkaar, waar we allemaal van opkeken. Jij kon gemist worden, vrindje; hij niet. Vroeger kon je er misschien mee volstaan

om te doen wat je opgedragen werd en meer niet. Toen kon je je de weelde veroorloven om op sloffen door het leven te gaan. Tegenwoordig komen alleen de kordaatsten, de ijverigsten vooruit. Ik gooi geen steenen op jou. Er zijn veel, die er net zoo over gedacht hebben als jij, en die er dan ook net zoo voorstaan als jij nu. Niet alle menschen hebben dezelfde capaciteiten. Maar jij hebt het te gemakkelijk opgenomen, Leendert. En daardoor heb jij mee aan jezelf te wijten, dat je er nu zoo miserabel voorstaat." Leendert was het bloed uit de wangen weggetrokken onder de boetepreek van den ouden chef. Elk woord trof hem als een pijl. Hij zag het triest gezicht van Trijn voor zich, moedeloos omdat er geen uitzicht voor hen was op trouwen. „'t Is nu te laat", zei hij toonloos. „Te laat?!" riep de chef uit. „Te laat voor een vent van 23 jaar? Jongen, je staat nog aan 't begin van je leven. Zet je schouders er onder. Pak aan! En maak er van, wat je er van maken kunt. Begin vandaag. Haal die hengel op en laat de vischjes leven. En woeker met elk uur dat God je geeft:"